

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

פסחים י"א ע"א

בגמ', קוצרין בית השלחין וכו'.

א'. ופי' רש"י דממקום שאין אתה מביא את העומר אתה קוצר וכו' ואין מביאין מבית השלחין והעמקין. וה' **שאגת אריה** (שו"ת החדשות סי' י"ד) דן אי מותר לקצור בחו"ל קודם לעומר, וכתב דלכאורה היה נראה דתלוי בפלוגתא דר' יוסי ב"ר יהודה ורבנן דפליגי במנחות (דף פ"ג.) אם עומר בא מחו"ל, דלר' יוסי ב"ר יהודה דס"ל עומר בא מחו"ל, הו"ל חו"ל מקום שאתה מביא, ואסור לקצור שם קודם לעומר. אבל לרבנן דאין עומר בא מחו"ל, הו"ל מקום שאי אתה מביא, ומותר לקצור שם קודם לעומר.

וכיון דהרמב"ם (פי"ז מהל' תמידים ה"ב) פסק "אסור לקצור בארץ ישראל מין מחמשת מיני תבואה קודם לקצירת העומר וכו', הרי משמע דהלכתא כרבנן דאין מביאין מחו"ל, וא"כ כל איסור הקצירה הוא רק בא"י ולא בחו"ל.

אכן כתב השאג"א דיש לדון דחו"ל לא נתמעט משום מקום שאי אתה מביא, דאפשר דדוקא מקום דאי אפשר להביא בשום ענין כלל, נתמעט דמותר לקצור, אבל חו"ל כיון דהא אפשר לבוא לכלל א"י ע"י כיבוש רבים אפשר דשפיר מיקרי מקום שאתה קוצר. דאף דתבואה זו אי אפשר להביא ממנה, כיון דעב"פ עכשיו קרקע זו לא היה עליה קדושת הארץ. מ"מ הרי העיקר תלוי בהמקום ולא בהפירות, דלא קפיד קרא על התבואה שתהא ראויה להביא ממנו, רק על המקום שיהיה מקום שאתה קוצר, ולכן כיון דעב"פ מקום זה שבחו"ל, אפשר להיות מקום שהעומר בא ממנו, [אם יהא כיבוש רבים], שפיר יהא אסור לקצור קודם לעומר. ודוקא בית השלחין ושבעמקים דהוי מקום דאין שום תקנה להביא ממנו נתמעט מקרא דמותר לקצור, אבל חו"ל דאפשר בתקנה לבא ממנו ע"י כיבוש רבים לא נתמעט מהאי קרא ע"ש בשאג"א באריכות.

ובשיעורי ר' דוד דייק ע"ז: דלכאורה צ"ע דהא אף דין ממקום שאתה קוצר בעינן שיהא עכשיו המקום ראוי לקצור, והיינו דנהי דהמיעוט הוא בהמקום ולא בהפירות, מ"מ הא עב"פ המיעוט הוא דוקא אם עכשיו המקום ראוי לקצור ובחו"ל הא סו"ס עכשיו אינו ראוי לקצור.

בגמ' הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל קאכל מיניה?

ב'. כתב בשו"ת לבושי מרדכי (מהדו"ק או"ח סימן כ"ב, אות ג'): מה ששאל אמאי אין נזהרין כשמגרש אשתו נדה להניח ליפול לתוך אויר ידה דלמא יגע בה, וכמ"ש בנחלי דבש לענין חליצה [וכו']. כל קריבה היא רק בנשים שלבו גס בהם, משא"כ בשאר נשים שאין לבו גס בהם, עי"ש היטב. וא"כ באשתו נדה וודאי אסור הושטת יד מדינא שלא יבא לידי הרגל דבר ח"ו, משא"כ אם מגרשה דהשתא לרחוק בעי וודאי ליכא למיחש להרגל דבר. וכמה דאמרו בחמץ פסחים י"א ע"א השתא מחזר עליו לשורפו מיכל קאכל, וא"כ בשעה שמגרשה וודאי ליכא חשש הרגל דבר ולא שייך דגייס בה וליכא שום חשש בהושטת הגט לידה. [ועי' בלבושי מרדכי יו"ד מהדו"ת סי' קכ"ח קמא, אות ב', מה שהקשו לו בזה ותי']. ועיין במנחת חינוך (מצוה פ"ה אות ב) מה שכתב מדברי הגמרא אלו לגבי התפסה של מטלטלין בכתובה לאשה בשבת, דהק' הר"ן (ריש כתובות) הא אסור לקנות קנין בשבת. ותירץ המנחת חינוך דכל הטעם דאסור לקנות קנין בשבת הוא גזירה שמא יבא לכתוב, וא"כ איכא למימר הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל קאכל מיני', והוא עצמו מתפס מטלטלין משום דאסור לכתוב כתובה בשבת, וא"כ ליכא חשש שע"י הקנין יבא לכתוב.

בגמ', והא דרב אשי בדותא היא.

ג'. פירש הריטב"א (ב"מ ע"א.): והא דרב אשי בדותא היא, פירוש לא אמרה רב אשי מעולם אלא אחד מתלמידיו אמרה מעצמו, או דשמעה מכללא וטעה ובדאוה על שמו, וכן הלשון הזה מתפרש בכמה מקומות.

והרב יד מלאכי (כללי התלמוד כלל קיג) כתב: **ברותא היא**, טעות שגור בפי הכל גם לחכמים לגרוס בדותא היא בדלית מלשון בדאי כלומר שקר הוא ואינו כן אלא **ברותא בריש** כלומר דעת חיצונית היא כמ"ש הערוך בערך בר, כנה"ג ח"מ סי' רס"ט הגהות הב"י אות ב' וכן נראה מדברי הלק"ט ח"ב סי' ע"ז שפירש חוץ מן ההלכות. ואני מצאתי לר' בצלאל בשיטה מקובצת על ב"מ דף קנ"ח ע"ג שכתב בשם הריטב"א וז"ל הא דרב אשי בדותא היא פירש לא אמרה רב אשי מעולם אלא אחד מתלמידיו אמרה מעצמו או דשמעה מכללא וטעה וקראוה על שמו וכן הלשון מתפרש בב"מ ע"כ, הרי לנו שר וגדול דגריס בדותא בדלית ומפרש לה מלשון בדאי עוד מצאתי לרש"ל ז"ל שם שכתב בדותא היא נ"ב או ברותא וכ"כ שם בעל עין יהוסף יש גורסין בדלית ויש גורסין בריש הרי דלא הכריעו בזה ומאן דגריס בדלית לא משתבש וכן ראיתי עוד בשו"ת הרשב"ש דף כ"ו סע"ג שכתב בדותא היא כלומר שאין דבריו אמת ע"ש.

וחזר שנית והעתיק פי' זה מהריטב"א (יד מלאכי כלל תרסג), ושם הוסיף עוד נופך: "והנה בהשקפה ראשונה כמו זר נחשב בעיני לומר על האמוראים קדישי עליונים שמלבם יוציאו מלין ומימרות בשם רבם שלא אמרם ולא עלו על לבו והתנא צוח ותנא דמדת החכם היא שעל מה שלא שמע אומר לא שמעתי, אך אחר קצת ההתבוננות זאת חשבתי למשפט דאין כוונתו שהתלמיד אמר בשם רב אשי שמועה שלא קבלה

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ממנו, אלא רצונו הוא שהתלמיד אמר אותו דבר בסתם, ובני הישיבה חשבו דתורת רבו היא וקראוה על שם רב אשי כיון דמסתמא דברי התלמיד הן הן דברי הרב כמו שהוכחתי לעיל בראיות מספיקות, [ומאריך שם מאוד ואכמ"ל עיי"ש].

אמנם מהר"י חגיז כלל ז' (נדפס במשנת ראשונים ב"מ שם) כתב: חתימת הש"ס היה בבית דין הגדול של רב אשי ורבינא, ועל פיהם היו סותמין ופוסקים ההלכות, ואפילו רב אשי שהיה ראש ישיבה אם אמר דבר אשר לא ייטב בעיני הוועד היו אומרים עליו הא דרב אשי ברותא היא, כלומר חוץ מן ההלכות האלו.

ברש"י ד"ה קמח וקלי שאין ראויין לאכילה.

[ד]. בשו"ת יהודה יעלה (חלק א' או"ח סי' צ"ו) נשאל דהרי בכמה ובכמה מקומות מצינו דקליות ראויין לאכילה, עיין כתובות (רפ"ב) שמחלקין קליות בעת נישואי בתולה. ופירש"י כשהשיבולין לחין, מייבשין אותן בתנור והן קליות, ומתוקין לעולם. ולקמן (ק"ט ע"א) מחלקין קליות ואגוזים לתינוקות בלילי פסחים בשביל שלא ישנו. ובבא מציעא (סי' ע"א) במשנה ר' יהודה אומר לא יחלק החנווני קליות ואגוזים לתינוקות מפני שהוא מרגילם לבא אצלו.

ותירץ בכמה אנפי א. שהקליות בעיניהם אינם ראויים לאכילה, רק ביחד עם האגוזים הם נמתקים וראויים לאכילה. ב. ברש"י שבת קנ"ה ע"ב ובערוך (ערך קל) מבואר דהקלי אינם אוכלים בעיניהם אלא טוחנין אותן, והקמח הוא מתוק. אבל כאן איירי בקליות בעיניהם שאינם ראויים לאכילה. ג'. עוד משמע בערוך [וכן יש לדייק ברש"י כתובות שהביא השואל] שרק כשהתבואה עדיין לא הביא שליש והם לחים, אז הם נמתקין ע"י האור, אבל כאן הרי התבואה כבר נתבשלה ומלאה ואז אינם ראויים לאכילה.

פסחים י"א ע"ב

בגמ', מתוך שאדם בהול על ממונו אמרין אי שרית ליה במקום שאין עושין בו מום אתי למעבד במקום שעושין בו מום.

[ה]. והקשה בשו"ת **משנה שכיר** (ח"א סי' כד): "קשה לי מה בכך שיעשה מום, ואדברא למה לא מתירין לו זאת, למה לא אמרין עמוד וחטא בבכור כדי שתזכה בבכור, כמו שהתירו במנחות (מ"ח). לעבור על איסור לאו משום הפסד קדשים, א"כ למה לא התירו גם כן משום הפסד קדשים וצ"ע. אם לא נימא כשיטת התוס' דלא אמרין זאת רק אחר שחיטה ולא מחיים, אבל כבר ביארתי במקו"א דדברי תוס' לאו גזירת הכתוב היא, והיא מילתא דמסתבר, דדוקא היכא דאיכא תקנה לא התירו מחיים, אבל היכא דליכא תקנה התירו גם מחיים משום הפסד קדשים, א"כ גם כאן דאם לא יתירו לו ילך לאיבוד שפיר קשה, וצ"ע בעיני".

במשנה, ועוד אמר ר' יהודה שתי חלות של תודה פסולות מונחות ע"ג האיציטבא כו'.

[ו]. קשה מה בא ר' יהודה להשמיענו בעובדא זו דקאמר ועוד, ומה יש בה חידוש יותר ממה שהוא אמר. וכתב בתוספת חדשים (בגליון המשניות) בשם המהרש"ח דטובא אשמעינן, דלא תימא דרך בחולין גזרו ואסרו שעה קודם, אבל בבית המקדש לא גזרו ואסרו שעה קודם שאין שבות במקדש, לזה השמיענו שאפילו בבית המקדש במקום זריזין ג"כ גזרו ואסרו לאכול חמץ שעה אחת קודם.

בגמ', אמר אביי כשתמצא לומר לדברי ר"מ אין אדם טועה ולא כלום.

[ז]. והקשה ה'פני יהושע': לכאורה יש לתמוה האך אפשר לומר כן, אטו כולי עלמא הם כאברהם אבינו שאצטגנינות גדולה היתה בלבו לכוין עתות הרגעים (עי' ב"ב ט"ז:), הא אפילו משה ודוד לא הוו ידעי כדאיתא בברכות (ג' ע"ב). ונראה לי דהא דאמר הכא אין אדם טועה ולא כלום היינו בכה"ג גופא דאיירי בה מתניתין דז' חקירות, דאי איתא שאחד מן העדים לא היה יכול לכוין השעה או כמה בשעה, א"כ היה לו לומר איני יודע ותהיה עדותן בטילה אלא על כרחך שבדאי יודע לכוין קרוב לסוף השעה שנייה קרוב לתחלת שעה שלישית.

ומכאן למד הנודע ביהודה (מהדו"ק אהע"ז סוף סי' מ"א) בנדון עגונה שעד אחד העיד על בעלה שנפטר בשמחת תורה והעד השני העיד שנפטר באסרו חג סוכות, וכתב הנודע ביהודה דכיון דרואים כאן דמוטל עלינו להשוות דברי העדים כל מה שאנו יכולים, וכמו שנפסק כן בחושן משפט (סי' כ"ט סעיף א', וסימן ב' בהגה"ה), לכן יש לומר שאותו איש מת מיד במוצאי שמחת תורה בין השמשות, וזה שאמר בשמחת תורה הוא בסוף היום, וזה שאמר אסרו חג הוא בתחילת ליל אסרו חג, ואין סתירה בדבריהם בזה.

הערות והארות יתקבלו בברכה ויבואו בדפים הבאים בשם אומרם בל"נ: rabinoviz@gmail.com